

Imami dhe xhemati

Nexhat Ibrahim

© LOGOS - A
2 0 0 5

S H K U P
P R I S H T I N Ě
T I R A N Ě

Nexhat Ibrahim

**Imami dhe
xhemati**

Nexhat Ibrahim

**Imami dhe
xhemati**

Permbajtja:

I. Hyrje	9
II. Bashkëpunimi ndërmjet imamit dhe xhematlinjve.....	14
III. Edukimi islam në familjen bashkëkohore	18
IV. Pengesat thelbësore për komunikim cilësor ndërmjet imamit dhe xhematlinjve	22
V. Vërejtjet e ndërsjella imam - xhemat	25
A. Vërejtjet e imamit ndaj xhematlinjve	25
B. Vërejtjet e xhematlinjve ndaj imamit	27
VI. Planifikimi dhe format e bashkëpunimit ndërmjet imamit dhe xhematlinjve	30
1. Kontaktet individuale ndërmjet imamit dhe xhematlinjve	31
2. Mbledhjet prindërore.....	35
3. Arsimimi i përgjithshëm dhe pedagogjik islam.....	36
4. Organizimi i aksioneve të përbashkëta në xhemat.....	37
5. Bibliotekat, sallat e leximit, lokalet për pushim, argëtim e rekreim	38
6. Pjesëmarrja e xhematlinjve në fushat e tjera të jetës dhe të punës së xhematit	39
VII. Literatura e konsultuar:	41

*“Ai, dy ditët e të cilit janë të njëjta (në arritje),
është në humbje të sigurt.”¹*

I. Hyrje

Nuk ekziston ndonjë formulë magjike e cila mund t'i zbulojë fshehtësitë e hulumtimeve organizative, ashtu siç nuk ekzistojnë as veprime mekanike të cilat kur të mësohen dhe përvetësohen, e përgatitin njeriun për këtë lloj veprimtarie.² Organizimet janë të shumta dhe suksesi i tyre varet nga shumë faktorë. Njëri ndër faktorët më kryesorë është bashkëpunimi ndërmjet imamit³ dhe xhematlinjve⁴ në punën edukative-arsimore, i cili sa është aktual, aq është edhe kompleks, veçanërisht në periudhën e fillimit të shekullit XXI. Ky aktualitet dhe kompleksitet konsiston me disa faktorë të cilët shfaqen si rezultat i zhvillimit të shpejtë të sistemit edukativo-arsimor të botë, pastaj nga roli gjithnjë më i madh i tyre, respek-

¹ *Men istewâ jewmâbu fehuve magbûne. Sipas: Sunen'ud-Dejlemi.*

² Shih gjerësisht: Hisham Et-Talib, *Udhëzues përgatitor për punonjësit islamikë*, Shkup, 1419 h./1998, fq. XI.

³ *Imam* është fjalë arabe që, me kuptime të ndryshme përmendet në Kur'an në disa raste: shenjë, shembull, udhëheqës, lider etj., kurse në përdorimin e përditshëm përdoret kryesisht në dy kuptime: 1. Imami si udhëheqës në namaz; 2. Imami si halif apo si dijetar i njohur (Imam Ebu Hanifeh, Imam El-Gazaliu) etj. Shih: N. Smailagić, *Leksikon islama*, Sarajevë, 1990, fq. 267.

⁴ *Xhemat* është fjalë arabe me domethënie tubim, kuvend apo grup besimtarësh. Xhematliu është pjesëtar i xhematit. Shih: N. Smailagić, op. cit., 155.

tivisht nga roli që duhet ta kenë imamët dhe xhematlinjtë në punën dhe jetën edukativo-arsimore të Bashkësisë Islame⁵ dhe të shoqërisë në tërësi.⁶

Rezultatet që janë arritur në këtë fushë nuk mjaftojnë as në aspekt të llojlojshmërisë së formave organizative, as në aspekt të cilësisë së përmbajtjes së sendërtuar, e as në aspekt të rezultateve të dukshme që janë shënuar.⁷ Janë disa arsye për këtë gjendje, të cilat në vija të përgjithshme mund të përmbliidhen në këtë:

1. Bashkëpunimi i imamit dhe xhematlinjve nuk është bazuar në standarde të sigurta dhe të shëndosha pedagogjiko-didaktike të cilat do të ofronin garancë për lidhje më të fortë reciproke, për veprimtari më efikase edukative dhe, në përgjithësi, për ndikim më konceptual në xhemat përgjithësisht.

2. Imamët dhe organet e institucionet islame të ne nuk janë marrë në mënyrë serioze dhe kompetente me studimin e bashkëpunimit të imamit dhe të xhematlinjve dhe janë bërë relativisht pak, gjegjësisht fare pak, hulumtime në fushën e veprimtarisë së imamit, mualimit, hatibit, profesorëve të medreseve e të fakultetit islam.

⁵ *Bashkësia Islame* është “Bashkësi e vetme dhe unike islame e të gjithë pjesëtarëve të besimit islam ...”. Sipas:

Kushtetuta e Bashkësisë Islame, Prishtinë, 2002, fq. 5.

⁶ Me termin *arsimim* nënkuptojmë përfitimin e diturisë që mund të vihet në zbatim për përmirësimin e aftësive njerëzore, sjelljes dhe shkathtësive nëpërmjet përgatitjes dhe zhvillimit. Sipas: Hisham Et-Talib, *Udbëzgues përgatitor për punonjësit islamikë*, Shkup, 1419 h./1998, fq. XXIII.

⁷ Pa marrë parasysh mendimet e shumta, bazë e palëkundshme për edukimin dhe arsimimin e xhematlinjve janë Kur’ani dhe Hadithi. Shkollat e shumta tregojnë se bazë e lëvizjeve që kanë bërë kthesa në histori janë mësimet kur’anore dhe sunnetike. P.sh. Lëvizja e Abdulvehhabit, Afganiut dhe Abduhusë, Hasan Bennas dhe lëvizja e Homeninit janë tregues të mjaftueshëm për konstatimin tonë. Shih: Fethi Jeken, *Islamic Movement*.

Më mirë thënë, përpjekjet e deritashme janë më shumë të rastit, të çastit, rutinore, sipërfaqësore dhe jokompetente, sesa produkt i një pune sistematike, studioze, analitike dhe multidisiplinore.⁸

3. Nuk janë siguruar dhe krijuar kushte përkatëse psikike dhe materialo-teknike për bashkëpunim më të organizuar ndërmjet imamit dhe Bashkësisë Islame dhe ndërmjet imamit dhe xhematlinjve. Po ashtu, nuk janë ndërtuar apo nuk janë siguruar hapësira adekuate për punën e imamit dhe të xhematlinjve, pastaj mungojnë mjetet për ekzekutimin e programit edukativo-arsimor manuel, vizuel dhe elektronik për përkryerjen e tyre të përgjithshme dhe pedagogjiko-didaktike.

Pasojat e faktorëve të theksuar me këtë rast dhe të mungesave të tjera që nuk janë theksuar këtu janë bashkëpunimi i keq dhe i dobët, joadekuat dhe i pamjaftueshëm. Kjo gjendje ka rezultuar me:

- Moskuptim të plotë të aksionit të përbashkët pedagogjik;

- Mosinteresim të mjaftueshëm për kontakte të përbashkëta, mosbesim dhe akuzim reciprok, si dhe lëshime evidente në punën e përditshme edukativo-arsimore.⁹

⁸ Nevojën e madhe për vepra origjinale në fushë të da'ves (thirrjes në islam) e kanë zbutur disa vepra të përkthyer, si ajo e Hisham Et-Talibit, *Udhëzues përgatitor për punonjësit islamikë*, Shkup, 1419 h./ 1998.

⁹ Një anekdotë do të ishte e mirëseardhur për dashurinë dhe bashkëpunimin e ndërsjellë: Një mbret, i cili e donte shumë mjaltin e shtrenjtë, dëshironte të kuptojë se sa shumë e donte populli atë. Ai vuri një fuçi të zbrazët në qendër të qytetit dhe shpalli: secili që e donte atë duhej të zbrazte një kupë mjaltë në fuçi. Njëri mendoi se, pasi që çdokush tjetër zbrazte mjaltë, ai mund të zbrazte një kupë ujë. Tekefundit, një kupë nuk do të vërehej në fuçinë përplot me mjaltë. Kur mbreti më vonë e hapi fuçinë, ajo ishte përplot me ujë. Siç duket, secili e kishte pasur idenë e njëjtë.

Gjendja e këtillë e pranishme me vite e me dekada, nga një anë, dhe borxhi ndaj të atyre që kanë nevojë për dituri, në anën tjetër, ka nxitur dhe ka motivuar që theksi të vendoset në çështjet vijuese:

- Bashkëpunimi ndërmjet imamit dhe xhematliut për punën e suksesshme të mësim-besimit;

- Kushtet e edukimit islam në familjen tonë bashkëkohore;

- Problemet thelbësore të komunikimit të ndërsjellë ndërmjet imamit dhe xhematliut;

- Vërejtjet e imamit drejtuar xhematlinjve;

- Vërejtjet e xhematlinjve drejtuar imamit;

- Planifikimi i bashkëpunimit ndërmjet imamit dhe xhematlinjve;

- Format e bashkëpunimit ndërmjet imamit dhe xhematlinjve.

Hulumtimet në terren dhe hulumtimet në dokumentacionin e Bashkësisë Islame, nëpër raporte të publikuara apo të lexuara nëpër tubime, tregojnë se ka shumë pika kontestuese ndërmjet imamit dhe xhematliut, ku ata nuk mund të gjejnë gjuhë të përbashkët në punën e mësim-besimit, ku nuk mund t'i zgjidhin problemet e rëndësishme edukative dhe ku nuk angazhohen shumë në gjetjen e rrugëve dhe metodave më të mira për veprimtarinë e përbashkët.

Po ashtu, hulumtimet tregojnë se pa punë sistematike, pa aksione të shpejta dhe të përhershme në eliminimin e tërë asaj që ndan dhe rëndon raportet ndërmjet imamit dhe xhematliut, nuk mund të presim së shpejti përparim në fushën e mësim-besimit.

Ky punim nuk pretendon t'i përfshijë të gjitha problemet dhe të gjitha mundësitë për kapërcimin e problemeve të pranishme ndërmjet imamit dhe xhematliut, profesorit dhe nxënësit apo studentit në medrese e fakultet, ndërmjet Bashkësisë Islame dhe imamëve dhe

Bashkësisë Islame dhe xhematlinjve, por orvatet që në vija të përgjithshme të shërbejë si platformë parimore në punën e imamëve, mualimëve dhe hatibëve, kryeimamëve, muftive e profesorëve dhe të gjithë atyre që në çfarëdo mënyre merren me punën e mësim-besimit në të gjitha nivelet: atë parashkollor, shkollor, fillor, të mesëm, apo të lartë.

II. Bashkëpunimi ndërmjet imamit dhe xhematlinjve

“... se njeriut nuk i takon tjetër vetëm se ajo për çka ai përpiqet, se (fryti nga) përpjekja e tij së shpejti do të shihet; pastaj ai do të shpërblehet me një shpërblim të plotë.” (En-Nexhm, 39-41).

“Të gjithë ju jeni barinj dhe të gjithë ju jeni përgjegjës për tufën tuaj: imami është bari i tufës së tij dhe do të përgjigjet për tufën e tij; burri është bari i familjes së tij dhe do të përgjigjet për tufën e vet; gruaja është bari i familjes së burrit të saj dhe do të përgjigjet për tufën e saj; shërbetori është bari i pasurisë së zotëriut të tij dhe do të jetë përgjegjës për tufën e tij; fëmija është bari i mallit të prindit të tij dhe do të jetë përgjegjës për tufën e tij. Me një fjalë, të gjithë jeni barinj dhe të gjithë ju jeni përgjegjës për tufën tuaj.”¹⁰

Nga bashkëpunimi i organizuar në bazë të diturive dhe i orientuar në mënyrë pedagogjike ndërmjet imamit dhe xhematlinjve, varet shumë edhe perceptimi më i plotë dhe sendërtimi më praktik i synimeve të edukatës islame. Në kushtet e veprimit unik edukativo-arsimor të imamit dhe xhematlinjve nuk mund të ketë mosmarrëveshje më të mëdha në konceptcion, mjete dhe metoda të edukimit. Thua jse nuk ka fushë, kur është në pyetje edukimi islam, në të cilin bashkëpunimi i këtyre dy faktorëve nuk është i domosdoshëm. Imami dhe xhematlinjtë para

¹⁰ Nga Ibn Umeri, *Mutefekun alejh, Suneni i Tirmidhiut, Suneni i Ebu Davudit.*

së gjithash janë përgjegjës për edukimin islam, gjegjësisht për përvetësimin e pikëpamjes islame mbi botën nga ana e vijuesit të mësim-besimit. Ata e kanë për detyrë edukimin fetar dhe moral dhe zhvillimin e vetëdijes, vullnetit, cilësive të mirësjelljes së mirë, këmbëngulësisë, humanitetit e të tjera, por edhe krijimin e ambientit dhe atmosferës në të cilën nxënësit e mësim-besimit do të fitojnë dashuri ndaj punës, do t'i ndërtojnë shprehitë e punës dhe vetëdijen për disiplinë të punës.

Prindërit dhe imamët duhet të dakordohen rreth organizimit më bashkëkohor të mësim-besimit, rreth aftësimin më të madh të nxënësve të mësim-besimit në kohën e zhvillimit të hovshëm të shkencës dhe teknikës, të automatizimit dhe të elektronikës në proceset prodhuese dhe në epokën e ndryshimeve të mëdha shoqërore dhe t'i plotësojnë dëshirat e të rinjve dhe kërkesat e Bashkësisë Islame.¹¹

Këta kujdesen t'i plotësojnë kushtet materiale të mësim-besimit, ta ndërlikojnë atë me mjedisin dhe ta bëjnë më efikas, kujdesen që faktori xhemat-prindër dhe imam-mualim të kujdesen që fëmijët ta duan mësim-besimin, që me dëshirë të shkojnë në mësim-besim dhe me kënaqësi t'u përgjigjen detyrimeve të mësim-besimit, që në rrugë, në shkollë dhe në mjedise të tjera të sillen në mënyrë islame, të argëtohen me përmbajtje të lejuara sipas shariatit dhe në mënyrë të organizuar. Të gjitha këto do të ndikojnë që fëmija, krahas rritjes dhe zhvillimit të

¹¹ Me termin *zhvillim* në kontekste të ndryshme në këtë shkrim ndër të tjera nënkuptohet tërësia e programeve që merren me rritjen apo mprehjen e shkathtësive analitike dhe udhëheqëse, si dhe konceptimi për funksionet mbikëqyrëse dhe qeverisëse. Sipas: Hisham Et-Talib, *Udhëzues përgatitor për punonjësit islamikë*, Shkup, 1419 h./1998, fq. XXIII.

tij fizik, të zhvillohet edhe fetarisht dhe intelektualisht, t'i eliminohen vështirësitë eventuale dhe t'i jepet shenjë për lëshimet eventuale.

Me të drejtë shumë pedagogë dhe etikanë mendojnë se bashkëpunimi i imamit dhe xhematlinjve kontribuon për aktivizimin dhe aftësimin e xhematlinjve-prindër për veprimtari pedagogjike, u mundëson atyre qasje të drejtpërdrejtë në punën e mualimëve dhe imamëve. Ata njoftohen edhe me reformat e kohëpaskohshme të mësim-besimit, njoftohen me literaturën e mësim-besimit dhe, në përgjithësi, me planet, projektet dhe nevojat e Bashkësisë Islame. Xhematlinjtë-prindër njoftohen drejtpërdrejt sesi t'i ndihmohet fëmijës, si ata t'i kapërcejnë problemet e ndryshme, por edhe ofrojnë informata për jetën dhe kushtet e fëmijës në shtëpi, për virtytet dhe vlerat e fëmijës, por edhe për veset dhe teket e tij.

Meqë bashkëpunimi i ndërsjellë imam-xhemat është faktor i rëndësishëm, ai duhet të jetë i organizuar në mënyrë të planifikuar, të jetë përmbytësor dhe i përherëshëm. Bashkëpunimi me xhematin nuk mund të kuptohet si punë rasti, çasti apo punë fushate. Ai duhet të jetë i konceptuar mirë, i organizuar dhe i planifikuar dhe vazhdimisht duhet të jetë brengë e imamit. Imami patjetër duhet ta ketë parasysh faktin se xhematliu më nuk formohet vetëm në xhami, por edhe nëpërmjet shtypit, mjeteve audio dhe video, pastaj mjeteve elektronike (radiotelevizioni, interneti) dhe formave të tjera, organizimeve të tjera në forma sporti, kulture, rekreimi etj. Imami duhet t'i ketë parasysh këto risi, t'i kanalizojë, t'u japë formë zyrtare dhe, në bashkëpunim me kryeimamët dhe bashkësitë komunale islame, këto forma t'i avancojë.

Të gjitha aktivitetet dhe format e bashkëpunimit do të jenë në funksion të vetëdijësimit dhe të aftësimin të njeriut të ri, por edhe të të moshuarit që të jetojë i pava-

rur si besimtar aktiv kundrejt të gjitha sfidave dhe negativiteteve në shoqëri, si: alkoolizmi, prostitucioni, pornografia, orgjitë e ndryshme, shundi dhe kiçi. Të gjitha këto tregojnë se bashkëpunimi ndërmjet imamit apo mualimit dhe Bashkësisë Islame, nga një anë, dhe nxënësve të mësim-besimit dhe prindërve të tyre, në anën tjetër, është i domosdoshëm:

“... Ndihmohuni mes vete me të mira dhe në të mbara, e mosni në mëkate e në armiqësi. ...” (El-Maide, 2).

“... E kur të vendosësh, atëherë mbështetu në All-llahun, se All-llahu i do ata që i mbështeten.” (Ali Imran, 159).

III. Edukimi islam në familjen bashkëkohore

“Njerëzit janë si xebet. Kështu, më i zgjedhuri prej tyre në xhabilijet (injurancë), do të jetë më i zgjedhuri edhe në islam; nëse e përvetëson (pranon) islamin.”¹²

Në bazë të pikëpamjeve tradicionale dhe hulumtimeve më të reja nga përditshmëria jonë, mund të përfundohet se familja është shumë me rëndësi për edukimin e fëmijëve. Në familje arrihen njohuritë, shkathtësitë dhe shprehitë e para, fitohen cilësitë fundamentale të karakterit, të vullnetit, si dhe cilësitë emocionale të personalitetit dhe vendosen bazat e pikëpamjeve mbi botën dhe bindjet themelore jetësore.

“O ju që besuat, ruane veten dhe familjen tuaj prej një zjarri, lënda djegëse e të cilit janë njerëzit dhe gurët...” (Et-Tahrim, 6).¹³

Në këtë frymë janë edhe fjalët e Muhammedit a.s.:

¹² *En-Nâsu meâdinu bijârubum fi'l-xbâbilijeti bijârubum fi'l-islâmi, idbâ fekuhû.* Hadith i Muhammedit a. s., Transmeton: Buhariu, Muslimi, Darimiu dhe Ibn Hanbeli.

¹³ Ibn Abbasi, njëri prej komentatorëve më kompetent të Kur'anit lidhur me këtë ajet pohon: “Bëhuni të dëgjueshëm ndaj All-llahut të madhëruar, ruajuni dhe kini kujdes që mos t'i theni rregullat ndaj Tij. Porositni anëtarët tuaj në Kur'an që All-llahu t'ju ruajë nga zjarri.” Shih: *El-Kur'an'ul-kerim ve bihamishibi Tenvir'ul-mikbasi min tefsiri Ibn Abbas* nga Ebu Tahir Muhammed ibn Ja'kub El-Fejruz Abadi Esh-Shafi'ij, botimi I, Bejrut, Liban, 1409 h./1988, fq. 560-561.

Krsh.: *Prijevod Kur'ana sa tefsirrom i komentarom na bosanskom jeziku*, Munih, botimi I, 2001, vëllimi V, fq. 2461.

“Çdo fëmijë lind në fenë e pastër, natyrore, e pastaj prindërit e edukojnë si hebraik, kristian apo zjarradburues.”¹⁴

Rëndësia e familjes në edukim kërkon nga xhematliu-prind kujdes të përhershëm dhe të gjithanshëm për zhvillimin e fëmijëve, për socializimin, emancipimin dhe aftësimin e fëmijëve që në mënyrë korrekte t'i kuptojnë dhe t'i kryejnë dispozitat fetare. Kjo rëndësi e obligon edhe Bashkësinë Islame, sidomos imamin, që t'i ndihmojë xhematliut-prind në kapërcimin e vështirësive të shumta për edukim më të lehtë, më të shpejtë dhe në mënyrë më efikase.

Nuk mund të mohohet se një numër i familjeve muslimane dhe disa imamë nuk janë në nivel të detyrave edukative që i kanë. Prindërit sot i kanë disa parakushte që t'u ofrojnë fëmijëve një njohje solide fetare dhe materiale për hyrje në martesë, kurse imamët nëpërmjet hutbeve, këshillave, gazetave e librave fetare dhe mjeteve të tjera si radiotelevizioni e interneti, mund të flasin dhe shkruajnë për rëndësinë e martesës islame, për obligimet prind-fëmijë dhe fëmijë-prind etj.

Megjithatë edhe përkundër përpjekjeve të punëtorëve fetarë, janë evidente edhe lëshimet dhe trendet negative në fushën e bashkëpunimit të imamit dhe xhematliut-prind dhe bashkësisë islame-imamit dhe xhematliut-prind. Kontakti i drejtpërdrejtë dhe reagimet nëpër shtyp tregojnë se faktorët e përmendur më lart nuk kanë punuar sa duhet në ngritjen edukativo-arsimore islame të qytetarit, nuk kanë treguar me sukses në braktisjen e traditave joislame, në përgatitjen e gjithanshme për ballafaqim me rrymat dhe trendet e shumta çoroditëse përreth besimtarit. Në këtë proces vërehen edhe disa faktorë ob-

¹⁴ Sipas: *Hadithe të zgjedhura të Pejgamberit alejbisselam*, Përgatiti: Jakup Memiq, hadithi numër 1193, Tetovë, 2003, fq. 276.

jektiv që ndihmojnë lajthitjen e të riut, si punësimi i të dy prindërve dhe lënia e fëmijëve pa kujdes të mjaftueshëm, ndikimi i vazhdueshëm negativ i mjeteve të shumta të komunikimit, si radiotelevizioni, gazeta, libri, kinemaja, video-klubet, interneti e të tjera, pastaj ndikimi i rrugës etj.

Mirëpo, ekzistojnë edhe shumë faktorë subjektiv, ku fajtor në detyrën e mosedukimit të brezit të ri është xhematliu-prind dhe imami-bashkësia islame. Disa xhematlinj-prind përgjegjësine e tyre dëshirojnë t'ia hedhin tjetërkujt, duke i ngushtuar detyrimet e tyre në kujdesin fizik, në ushqim e veshmbathje, e herë-herë edhe në ndëshkimin fizik, duke ia hedhur fajin imamit, bashkësisë islame dhe të tjerëve. Po ashtu, disa prindër në procesin e edukimit të fëmijëve përdorin një sistem edukimi, duke mos e përfillur individualitetin e secilit fëmijë veç e veç. Ky është një lëshim edhe i disa imamëve, të cilët nuk i përfillin aftësitë psiko-fizike të nxënësit, ngase nuk mund të priten rezultatet e njëjta nga të gjithë nxënësit, edhe pse kushtet materiale pothuajse janë të njëjta për të gjithë. Nuk ka rregulla dhe receta të përgjithshme. Nëse kësaj ia shtojmë edhe mospërgatitjen e imamit për procesin edukativo-arsimor, mosrregullsinë në orarin e punës, sjelljet arrogante dhe mosnjohjen e metodave pedagogjike, atëherë mospësuksesi është shumë afër. Nëse në këtë angazhim xhematliu-prind luan rol destruktiv, duke e zhvlerësuar imamin dhe institucionin, nëse nuk i jep përkrahje morale imamit dhe bashkësisë islame dhe nëse nuk merr pjesë në ndihma materiale institucionale, kjo do të ndikojë negativisht te fëmija, i cili do të krijojë bindje të keqe për këta faktorë dhe puna do të ngecë e do të gjykohet në mospësuksesi dhe dështim.

Pa dyshim se Bashkësia Islame dhe imamët po bëjnë përpjekje për avansimin e procesit edukativo-arsimor për ta ndihmuar xhematliun-prind me ndërtimin e sha-

mive të reja dhe medreseve, pastaj përmes ligjëratave, këshillimeve dhe formave të tjera në xhami, programeve kulturo-artistike, seminareve, tribunave, simpoziumeve, gazetave e revistave, e kohëve të fundit, edhe përmes internetit. Po bëhen përpjekje që njerëzve të rinj t'u jepet shenjë në lajthitjet politike, ekonomike, sociale e kulturore në shoqëri, si dhe në çoroditjet më të vrazhda në rrethin tonë më të afërt, siç janë: duhani, alkooli, droga, pornografia dhe prostitucioni me të gjitha format e veta. Mirëpo, të gjitha këto janë shumë pak në krahasim me ato që ofrohen nga shtetet e ndryshme nëpërmjet fondacioneve e shoqatave kulturore, humanitare e bamirëse në emër të lirive njerëzore, lirisë së femrës, seksit të lirë, edukimit qytetar¹⁵ etj.

Imami, bashkësia islame dhe xhematliu-prind duhet të kenë bashkëpunim aktiv, të llojllojshëm, intelektual dhe material e moral për t'i përballuar kështu vështirësitë e shumta. Ata duhet ta ndjejnë problemin, ta diagnostifikojnë, ta përshkruajnë zgjidhjen e tij, ta planifikojnë zbatimin dhe ta ndjekin zbatimin hap pas hapi deri në fund.¹⁶

All-llahu i madhëruar thotë: "*Detyrë jona është vetëm të udhëzojmë.*" (El-Lejl, 12).

¹⁵ Në Kosovën e pasluftës shoqatat e ndryshme perëndimore, rinisë kosovare i ofruan "prezervativë" në vend të bukës, i ofruan shfrenim (nëpërmjet dashurisë së lirë e perverse dhe alkoolit) në vend të dashurisë së mirëfilltë. Përpjekje të tilla pati dhe ka në Prizren, Prishtinë, Pejë dhe në qytetet e tjera të Kosovës.

¹⁶ Shih gjerësisht: Hisham Et-Talib, *Udhëzues përgatitor për punonjësit islamikë*, Shkup, 1419 h./1998, fq. 102.

IV. Pengesat thelbësore për komunikim cilësor ndërmjet imanit dhe xhematlinjve

“Kjo fe është e fuqishme, prandaj hyni në të në mënyrë të butë dhe të dashur.”¹⁷

Domosdoshmëria e bashkëpunimit ndërmjet imanit dhe xhematliut është e pakontestueshme. Këtë konstatim e dëshmojnë akuzat e ndërsjella. Shumë xhematlinj-prindër janë të pakënaqur me format e bashkëpunimit që i ofron imami. Mungojnë takimet apo mbledhjet sistematike, madje edhe nëse ndonjëherë ekzistojnë, ato takime janë rutinore, stereotipe, jointeresante dhe joaktuale. Shumë imamë janë të vrazhdë, aksionet e Bashkësisë Islame i paraqesin para xhematlinjve si aksione “të atyre lartë”, ndërsa disa imamë aktivitetin e vetëm e kanë në kërkimin e ndihmave materiale apo në paraqitjen reprezentative para xhematit, si: mevludet, tevhidet, falja e xhenazeve dhe këshillave. Në shumë raste, këshillat e imamëve nuk janë kritikë konstruktive, por kritikë “për vete” ndaj xhematit, xhematlinjve, fëmijëve të tyre etj. Ka raste kur imami dhe Bashkësia Islame e nënçmon apo e mbiçmon rolin e xhematliut, nuk i konsiderojnë ata për bashkëpunëtorë të barabartë, ndaj xhematit sillen administrativisht dhe mossukseset e tyre i arsyetojnë me

¹⁷ *Inne badbe'ddine metinun fe ewgil fibi bi riskin*, hadith sipas: Ibn Hanbel, Musnedi.

rrethanat e këqija në xhemat, kurse indiferencën e një pjese të xhematit ndaj imamit dhe Bashkësisë islame e arsyetojnë me vullnetin e Allahut, me mosdëshirën e xhematliut, por jo edhe me mospunën e vet.

Në anën tjetër, imami dhe Bashkësia islame kanë vërejtje se shumë xhematlinj rrallë vijnë në xhami, fare pak apo aspak interesohen për mbarëvajtjen e Bashkësisë Islame dhe atë nuk e konsiderojnë obligim të tyre të përhershëm, nuk kujdesen për arsimimin dhe edukimin e tyre fetar, ndërsa për dështimet në edukimin e fëmijëve e fajësojnë shkollën, xhaminë, imamin, shokët e lagjes apo të shkollës dhe mjedisin ku jetojnë, ashtu që shpesh pa të drejtë i kritikojnë imamët dhe Bashkësinë Islame. Ata përpiqen që obligimet e tyre ndaj fëmijëve t'i reduktojnë në ushqim, veshmbathje dhe mbrojtje fizike. Po ashtu, ata nuk i harmonizojnë sjelljet e tyre me ato që imami kërkon dhe po këtë gabim e bëjnë ndaj fëmijëve të tyre, duke insistuar që ndaj të gjithë fëmijëve të sillen njësoj, duke ua mohuar atyre individualitetin dhe dinjitetin e tyre. Të tillët dështojnë si në familje, ashtu edhe në xhemat, andaj edhe përpiqen që me autoritetin e tyre të rrejshëm të dominojnë.

Një faktor tjetër me rëndësi në këtë konstelacion raportesh është edhe organizimi i dobët i këshillit të xhematit dhe imamit, i këshillit të xhematit, imamit dhe Bashkësisë Islame. Bashkëpunimi i tyre është i organizuar pa plan, kohë pas kohe dhe në mënyrë jopërkatese, andaj edhe është joefikas.

Nëse i bëjmë një përmbledhje akuzave të ndërsjella ndërmjet imamit dhe xhematit, do të fitonim gjendjen vijuese:

1. Nuk ekziston bashkëpunim i fortë, i përhershëm, i sinqertë dhe efikas ndërmjet xhematlinjve dhe imamit.

Raportet e tyre shpesh shquhen me neglizhencë, formalizëm dhe improvizime, e herë-herë edhe me zënka.

2. Medresetë tona dhe fakulteti ynë islam, por edhe qendrat universitare në botën arabo-islame kanë lëshime të shumta në formimin edukativo-arsimor dhe misionaro-pedagogjik të kuadrit fetar; ata nuk janë në hap me të arriturat botërore, të cilat reflektohet edhe në punën efikase të imamëve me xhematin.

3. Ndikimi edukativ i familjes, i imamit dhe i bashkësive islame të ne nuk është në hap, si në cilësi ashtu edhe në sasi, me ndikimin e mjeteve informative të shkruara dhe elektronike të mjedisit.

4. Mungojnë objektet e veçanta dhe mjetet e tjera përkatëse për komunikim ndërmjet imamit dhe xhematit, por mungon edhe tradita në këtë aspekt. Është interesant se në këtë aspekt “alergjik” ndaj risive janë si xhemati ashtu edhe imami. Edhe njëra edhe tjera palë i neglizhojnë dhe disi u frikësohen detyrimeve dhe përgjegjësisive të reja;

5. Niveli i ulët edukativo-arsimor i xhematit. Në disa mjedise ende ka xhematlinj analfabetë. Me analfabetë i nënkuptojmë edhe ata që ende nuk dinë shkrim-lexim, por edhe ata që në islam janë analfabetë. E, të tillë ka shumë.

6. Fluktuimet, lëkundjet ideore (medhhebore etj.) të kuadrit fetar janë pengesë serioze për bashkëpunimin serioz ndërmjet imamit dhe xhematit. Derisa xhemati beson dhe praktikon një medhheb kaherë të përvetësuar, imami ligjëron, këshillon dhe praktikon ritualet tjetërfare sipas medhhebit tjetër, duke kritikuar medhhebin ekzistues si anakronik, jo fort islam apo fare joislam.

7. Imamët nuk janë të stimuluar materialisht në të gjitha vendet për angazhimin e tyre, andaj ata kryesisht bashkëpunojnë me xhematin vetëm kur është e domosdoshme dhe atëherë kur kanë kompensim material.

“Ti ishe i butë ndaj tyre, ngase Allahu të dhuroi mëshirë, e sikur të ishe i vrazhdë e zemërfortë, ata do të shkapërderdheshin prej teje ...”. (Ali Imran, 159).

V. Vërejtjet e ndërsjella imam - xhemat

“Po nëse ju i ktheni shpinën (rrugës së drejtë), Ai do t’ju zëvendësojë me një popull tjetër, që nuk do të jetë si ju.”
(Muhammed, 38).

A. Vërejtjet e imamit ndaj xhematlinjve

Në bazë të bisedave me imamë të ndryshëm apo të përshtypjeve të imamëve me rastin e takimeve, seminareve e vizitave e të tjera, vërejtjet kryesore të imamëve ndaj xhematlinjve janë si vijon:

1. Xhematlinjtë nuk janë të interesuar, në veçanti për problemet e xhematit, për punën e mësim-besimit, për nxënësit e mësim-besimit dhe për punën dhe problemet e imamit. Si në takimet ditore (namaze) ashtu edhe në takimet e tjera (xhumaja, bajramet, netët e mëdha apo ndonjë jubile apo rast solemn), nga xhamia mungojnë mbi 60-80 % të xhematlinjve meshkuj dhe thuhet se 99 % të xhematlinjve femra.

2. Shumë xhematlinj nuk e njohin thelbin e edukimit islam dhe kryesisht kanë standarde të vjetëruara edu-

kative, arsimore dhe pedagogjike. Për këtë arsye nuk i kuptojnë kahëzimet bashkëkohore të Bashkësisë Islame dhe të imamëve të tyre.

Në disa familje si mjet në procesin edukativ dominon forca fizike. Madje, disa prindër këtë mjet ia preferojnë edhe imamil, edukatorit apo mësuesit, sepse “dajaku ka dalë prej xhenetit”. Me këtë rast gabohet dyfish:

a) Për shkak të qëndrimit tonë rezistues, fëmija i zhvillon mekanizmat mbrojtës: frikën, mashtrimin dhe forcën;

b) Me sjelljet tona të forcës ne e neglizhojmë dhe e shpërfillim dinjitetin e tyre dhe e mohojmë individualitetin e fëmijëve, duke ua imponuar bindjet dhe maniret e kohës sonë.

3. Në xhematet tona nuk ekziston edukim sistematik familjar, andaj problemet zgjidhen nga rasti në rast, pa metoda dhe mjete përkatëse. Po ashtu, dallimi i prindërve në edukim ndikon shumë në formimin edukativ të njeriut të ri.

Në disa raste, disa prindër më shumë vëmendje i kushtojnë asaj sesi fëmija i tyre të mësojë sa më shumë, që nesër të krijojë një karrierë të mirë e të sigurt, sesa sjelljeve të fëmijës ndaj shokëve të tij, ndaj xhamisë, ndaj imamil, ndaj obligimeve fetare, ndaj Bashkësisë Islame etj. Ata shpesh i shpërblejnë fëmijët edhe për gjërat që ata duhen t'i bëjnë pa shpërblim. Këto devijime në relacionin prind - fëmijë, prindërit shpesh ia përshkruajnë imamil dhe Bashkësisë Islame me çka krijojnë bindje te fëmija se vetë fëmija dhe prindi nuk kanë gabime dhe se për gabimet e tyre janë fajtorë të tjerët.

Në shumë raste, sidomos nëpër fshatra, prindërit ndaj fëmijëve vendosin detyrime tejmase, si në blerje, punë fizike, ruajtje të kafshëve në kushte të ndryshme atmosferike, duke i harruar edhe nevojat e fëmijëve dhe mundësitë e tyre reale.

Në shumë raste, kur imami interesohet për gjendjen familjare të xhematliut, ai përgjigjet se ajo është mirë, edhe kur faktet dhe realiteti flasin ndryshe.

4. Ka xhematlinj që detyrimet e tyre ndaj islamit dhe Bashkësisë Islame i kuptojnë tepër ngusht. Ata mendojnë se nëse shkojnë në xhami, prejnë kurban e ndonjë veprim tjetër, i kanë përfunduar obligimet. Përkundrazi, xhematliu ndaj bashkësisë së vet fetare ka obligime të përhershme, ashtu siç ka obligime për vetveten. Bashkësia Islame është një organizëm me nevoja të përhershme dhe, nëse ajo çalon, do të çalojë tërë shoqëria.

Faktor me rëndësi në këtë aspekt është edhe ajo se një pjesë e xhematit e qorton pjesën tjetër për shkak të sjelljeve të tyre në shpërputhje me fjalët dhe me veprimet e tyre. Për shembull, disa pinë, luajnë bixhoz, nuk falen, nuk agjërojnë dhe jepen pas jetës joislame. Muhammedi a.s. ka thënë:

“Kush prej jush nuk preokupohet me problemet e muslimanëve, ai nuk është prej tyre.”

B. Vërejtjet e xhematlinjve ndaj imamit

Nga biseda me shumë xhematlinj, por edhe nga imamë të caktuar, të vetëdijsëm dhe real, mund të përfundojmë se vërejtjet më të shpeshta në adresë të imamit, por edhe të Bashkësisë Islame janë:

1. Imamët nuk kanë forma të fuqishme, të llojlojshme dhe sistematike të bashkëpunimit. Ligjëratat apo bashkëpunimi i ofruar është formal, shterpë, përplot fjalë të huaja (të panjohura për xhematliun), përplot kritika, vajtime dhe shitje mend në adresë të xhematit, kurse mun-

gojnë ligjëratat tërheqëse ku xhematliu mund të mësojë, ku mund të këshillohet, ligjëratat me kritikë reale pa u ndarë imami me “unë” dhe xhemati me “ju”, ligjëratat ku nuk sulmohet personaliteti i xhematliut, por vetëm dukuria negative të xhematliut me metoda të përshtatshme, pa i ofenduar individët, mjedisin dhe, në përgjithësi, shoqërinë.

2. Disa imamë, xhematliun apo fëmijën e mësim-besimit, nuk e angazhojnë sa duhet, kurse disa të tjerë e angazhojnë më tepër se që duhet. Për arsye objektive apo subjektive, disa imamë nuk e përcjellin në mënyrë sistematike gjendjen në xhematin e vet: sa falen, sa i kryejnë obligimet e tjera fetare, si e zhvillojnë afarizmin dhe çfarë sjellje kanë në jetën e përditshme. Po ashtu, disa imamë nuk janë objektiv dhe në shërbim të drejtë ndaj të gjithë xhematlinjve njësoj, pa marrë parasysh gjendjen materiale apo pozitat e tjera shoqërore e qytetare.

3. Disa imamë janë jo të qartë, konfuz, sipërfaqësorë dhe të papërgatitur për temat që i ligjërojnë. Ata shpesh janë të bezdisshëm, të pavullnetshëm për biseda të sinqerta, tepër të ndjeshëm, me prikje kah cikërrimat e me vese të tjera. Disa imamë harrojnë se kritika shpotitëse e tyre drejtuar xhematlinjve para të tjerëve nuk është produktive dhe se ajo do të ndikojë keq në disponimin dhe atmosferën e përgjithshme në xhemat.

4. Shumica e imamëve nuk marrin pjesë në aktivitetet e xhematlinjve, respektivisht marrin pjesë vetëm në mënyrë sipërfaqësore. Ata fare pak angazhohen e preokupohen me organizimin e kohës së lirë të xhematlinjve dhe formave të argëtimit dhe rekreimit në kuadër të disa solemniteteve fetare. Shumica e imamëve punën e tyre e reduktojnë ekskluzivisht brenda xhamisë, duke i injoruar çështjet e jetës islame jashtë xhamisë.

5. Ka shumë pak takime (tribuna, seminare, simpoziume, por edhe takime të tjera) të organizuara nga imami

apo Bashkësia Islame, në të cilat do të shqyrtoheshin problemet edukative bashkëkohore, problemet pedagogjike, psikologjike, filozofike e moderne, që janë në të mirë të xhematlinjve për t'i kuptuar realisht problemet, dobitë dhe dëmet e ofertave joshëse, por të rrezikshme nga bota moderne evropërendimore. Është mendim i xhematlinjve se imamët ofrojnë pak në këtë aspekt, madje thonë se imamët më tepër janë të preokupuar për vetura të mira, për banesa komfore dhe për trende moderne, sesa për blerjen e literaturës si mjet dhe vegël e zejes së tyre të imamit.

6. Xhematlinjtë i shqetëson sjellja e disa imamëve të cilët krijojnë përshtypje të xhematlinjtë se detyrimet fetare janë të rënda dhe se mësim-besimi nuk ka ndonjë vlerë. Me mosgatishmërinë e tyre që të punojnë, me mosardhjen e imamëve me rregull në mësim-besim dhe me metodat e dhunshme të disa imamëve gjatë procesit të mësim-besimit, imamët e tillë krijojnë bindje të xhematlinjtë se ata janë të papërgjegjshëm para Zotit dhe para njerëzve.

Këto dhe shumë lëshime të tjera në relacionin fëmijë - prind - imam - Bashkësi Islame, tregojnë se para faktorëve relevantë qëndrojnë obligime dhe detyrime serioze. Është joserioze dhe absurde që fenomeni xhemat - imam - organizatë fetare islame, nuk është studiuar aspak nga kompetentët. Ndoshta fajtori më i madh është vetë imami, i cili këtë detyrim është dashur ta kryejë vetë. Lexoni gazetatat apo veprat e botuara dhe do të bindeni në faktin se xhamia, imami dhe xhemati janë temat më të rralla. Këto tema edhe atëherë kur shkruhen, janë anakronike, sterile dhe pa vizione. Nuk ka studime teologjike, historike, sociologjike, psikologjike e të tjera rreth rolit dhe rëndësisë së kësaj teme.

“Ç’keni, përse nuk i ndihmoni njëri-tjetrit.” (Es-Safat, 25).

VI. Planifikimi dhe format e bashkëpunimit ndërmjet imanit dhe xhematlinjve

“O besimdrejtë, kinie parasysh frikën ndaj Allahut dhe le të shikojë njeriu se çka ka bërë për nesër, dhe kinie frikë Allahun, e s’ka dyshim se Allahu është që e di në detaje atë që punoni”.

(El-Hashr, 18).

Çdo imam duhet ta ketë planin e tij vjetor të punës. Në këtë plan¹⁸ duhet të ketë vend patjetër edhe bashkëpunimi me xhematlinjtë. Ky plan nuk mund të jetë i përgjithshëm, por i veçantë, specifik dhe secili xhemat për vete, duke i shfrytëzuar parimet e përgjithshme. Së këndejmi, është mirë që çdo imam varësisht nga mundësitë e tij, koha e lirë, aftësitë dhe niveli i xhematlinjve dhe rrethanave të tjera me të cilat ndeshet imami, t’i planifikojë format e bashkëpunimit me xhematlinjtë. Gjatë kësaj planifikimi, duhet pasur parasysh metodat dhe format e deritashme të bashkëpunimit, të cilat me modifikime të caktuara, mund të ndihmojnë me rastin e planifikimit të planit vjetor.¹⁹

¹⁸ Me termin *planifikim* nënkuptojmë procesin e tubimit të informatave dhe të paraqitjes së supozimeve për të ardhmen në formulimin e veprimtarive të domosdoshme në realizimin e qëllimeve organizative.

¹⁹ Hisham Et-Talib, *Udhëzues përgatitor për punonjësit islamikë*, Shkup, 1419 h./1998, fq. 105-120.

Në vija të përgjithshme mund të themi se format vijuese janë pak a shumë të kapshme për shumicën e imamëve:

1. Kontaktet individuale ndërmjet imamit dhe xhematlinjve

Për bashkëpunim të përhershëm, të shkathtë dhe të suksesshëm ndërmjet imamit dhe xhematlinjve, nevojiten edhe kushte të caktuara: gatishmëri e sinqertë mes palëve për bashkëpunim, mundësitë kohore të imamit që të mbajë lidhje me xhematlinjtë për shkak të angazhimit të imamit, aftësitë pedagogjike dhe psikologjike të imamit, stimulimi material i imamit për një angazhim të tillë dhe ofrimi i kushteve nga ana e Bashkësisë Islame në hapësirë, literaturë dhe mjetet e tjera për informim të xhematlinjve etj.

Puna me xhematlinjtë kërkon nga imami siguri dhe pavarësi në punë, guxim dhe këmbëngulësi, drejtësi dhe humanitet, durim dhe zellshmëri, bujari dhe zemërgjerësi. Këto virtyte do t'i japin imamit fuqi që t'i përveshet punës dhe në këtë mënyrë ta ngrejë dinjitetin e tij dhe, në përgjithësi, të Bashkësisë Islame.

Xhematlinjtë duhet të jenë të gatshëm për angazhim të përhershëm, entuziastë dhe kureshtarë për vetarsimim. Edhe xhematlinjtë duhet të tregojnë durim, humanitet, bujari dhe këmbëngulësi.

Të dyja palët duhet të jenë vizionarë, të kenë sens për risi dhe krijim, të jenë tolerantë dhe të shfaqin dëshirë për punë ekipore.

Përvoja e gjatë tregon se kontaktet ndërmjet xhematlinjve dhe imamit në xhami dhe jashtë saj janë forma

të pazëvendësueshme. Nëpërmjet këtyre kontakteve imami, gjëgjësisht Bashkësia Islame, drejtpërdrejt njoftohet me kushtet fetare dhe të tjera në xhemat, me gjendjen, nivelin dhe intensitetin e zbatimit praktik të ritualeve islame nga ana e xhematlinjve dhe me masat që duhet të ndërmerren për shërimin e veseve të liga dhe përmirësimin apo avansimin e virtyteve të mira.

Takimet e ndërsjella shërbejnë edhe për ndërtimin e mirëkuptimit të ndërsjellë, respektimin dhe njoftimin me nevojat dhe kërkesat aktuale të bashkësisë islame në përgjithësi. Nga këtu rrjedhin edhe idetë dhe nismat e reja.

Mirëpo, kontaktet individuale mund të jenë edhe të dëmshme: nëse këto kontakte nuk përgatiten mirë, nëse imami i viziton vetëm ato familje që e ftojnë, apo vetëm ato familje të cilat eventualisht mund t'i sjellin kokëçarje, apo vetëm ato familje nga të cilat ka interes material (shpërblime).

Kontaktet individuale ndërmjet imamit dhe xhematlinjve kërkojnë përgatitje të shumta, kohë të lirë, durim dhe shkathtësi. Janë me vend edhe vërejtjet e imamëve se obligimet e shumta që i kanë, si pesë kohët e namazit, mësim-besimi, ligjëratat dhe hutbet, si dhe shërbimet e xhenazeve, u marrin shumë kohë dhe u pengojnë për planifikim të saktë. Po ashtu, pengesë është edhe preokupimi i xhematlinjve me punët e përditshme për ekzistencë, ndonëse kanë dëshirë për takime dhe kontribute brenda mundësive.

Me rastin e organizimit të kontakteve ndërmjet imamit dhe xhematlinjve, individualisht apo në mënyrë grupore, imami duhet pasur parasysh disa rregulla të përgjithshme:

- Me xhematlinjtë duhet biseduar në mënyrë natyrore, njerëzisht e jo ftohtë, zyrtarisht, formalisht dhe me nënçmim;

- Nuk bën të kritikohen dhe të gjykohen vetëm veprimet e xhematlinjve, të theksohen vetëm pikat e dobëta dhe vetëm në bazë të këtyre pikave të jepen udhëzime dhe këshilla;

- Duhet gjetur mundësitë që pikat e dobëta të shehohen pa qortime dhe ofendime dhe të ofrohet rrugëdalje me më pak dhembje;

- Të theksohen edhe gjërat pozitive në xhemat dhe të kemi kujdes që gjatë komunikimit fjalori të mos ngarkohet me fjalë të huaja të panevojshme;

- Duhet të kihet mirëkuptim për problemet në xhemat dhe të krijohet atmosferë mirëbesimi ndërmjet xhematit dhe organizatës islame.

Imami duhet ta vizitojë xhematliun, por edhe xhematliu duhet ta vizitojë imamin në vend të punës, por në raste të caktuara edhe në shtëpi. Këto vizita duhet të jenë serioze, të sinqerta dhe solidare. Këto vizita imami do t'i bëjë kur të paraqitet nevoja, kushtet dhe mundësitë për vizitë. Me këtë vizitë imami njoftohet me rrethanat familjare të xhematliut, me shkallën e intensitetit fetar në familje dhe me eliminimin e veseve të liga. Takimi do të jetë i dobishëm nëse edhe xhematliu tregon dëshirë për avancimin e gjendjes fetare, nëse është kritik dhe vetëkritik ndaj gjendjes aktuale. Po ashtu takimi do të jetë i dobishëm nëse imami përgatitet për temat e mundshme që do t'i trajtojë me xhematliun, nëse e njofton me rrethanat botërore të islamit dhe me pozitën tonë në këtë vorbull, nëse bën shpjegime për kulturën dhe qytetërimin islam, për projektet e mundshme të bashkësisë islame etj. Imami patjetër duhet të jetë kritik edhe ndaj vetes dhe ndaj kolegëve, por edhe ndaj të tjerëve që e kanë sjellë gjendjen e krijuar. Ky propozim-projekt është i mundur nëse imami në xhematin e tij i ka 200-300 familje dhe obligimet e rregullta të imamit, e jo siç është

rasti në shumë xhemate te ne, ku disa imamë i kanë 500-1500 familje në terren, e në disa vende edhe më tepër, kanë edhe obligime të tjera, si profesorë në medrese, apo në fakultet, janë anëtarë të organeve apo institucioneve të Bashkësisë Islame dhe, normalisht, ata vetëm vrapojnë nga detyra në detyrë, nga honorari në honorar, duke mos arritur kështu t'i plotësojnë detyrimet e rregullta, madje edhe nëse do të dëshironin.

Vizita te xhematliu duhet të bëhet nga imami, kurse me propozim të imamit, me të është mirë të jetë edhe kryeimami apo edhe ndonjë anëtarë i Këshillit të Bashkësisë Islame. Kushdo që e bën vizitën, me kohë duhet ta zgjedhë kohën e përshtatshme, të caktohet koha, të mendohet për literaturën që duhet rekomanduar xhematliut për lexim dhe për udhëzime e këshilla praktike për kapërcimin e problemeve të caktuara në familje, por edhe për mbjelljen e dashurisë për institucionet e Bashkësisë Islame.

Temat më të shpeshta me xhematliun mund të jenë nga fusha e fikhut (jurisprudencës), ahlakut (etikës), akaidit (besimi), pedagogjisë islame, feve krahasimtare, trendeve botërore, rreth lëshimeve të prindërve në rregullat e shariatit, me çka bëhen shembull i keq për fëmijët (sepse shumë prindër konsumojnë duhan, kurse një numër i tyre edhe alkool, disa luajnë bixhoz, e disa janë të pamoralshëm, kanë sjellje kriminele etj.). Prindërit, e sidomos vijuesit adoleshentë e madhorë të mësim-besimit, duhet të marrin udhëzime për jetën bashkëshortore, për fejesën dhe martesën islame, për higjienën islame të bashkëshortëve etj. Këto takime duhet të jenë të dobishme, të sinqerta dhe platformë për përgjegjësi edhe më të mëdha.

Ndonëse janë më të rralla dhe më pak praktike (për shkak të numrit të madh të xhematlinjve), megjithatë duhet të ekzistojnë edhe vizitat e xhematlinjve te imami

dhe, patjetër, vizitat e xhematlinjve në Bashkësinë Islame. Këto vizita i forcojnë lidhjet e xhematlinjve dhe imamit. Xhematliu duhet të ketë për qëllim që me këtë vizitë të njoftohet me imamin, me Bashkësinë Islame, me problemet dhe obligimet e tij ndaj organizatës fetare, por edhe me të drejtat që i ka organizata ndaj tij. Xhematliu do të merrte preferimin e punëtorit fetar për parapagim të gazetave fetare, të librave më të nevojshëm për familjen e tij, por edhe me mundësinë që ai në objektet e Bashkësisë islame të mund t'i lexojë gazetat dhe librat që i mungojnë apo që nuk mund t'i blejë.

Kontaktet individuale mund të jenë edhe nëpërmjet letërkëmbimit, telefonit, internetit dhe mjeteve të tjera komunikuese, nëse imami dhe xhematliu, për arsye të caktuara nuk mund të kontaktojnë fizikisht. Këto forma, por edhe format e tjera që në vende dhe kohë të caktuara tregohen të arsyeshme, duhet pasuruar dhe kultivuar vazhdimisht.

2. Mbledhjet prindërore

Mbledhjet prindërore apo mbledhjet me prindërit e vijuesve të mësim-besimit në Bashkësinë Islame dhe tek imamët tanë mbahen tepër e rrallë. Edhe aty ku ekzistojnë mbledhjet prindërore ato janë josistematike, të paorganizuara, stihike dhe kuantitativisht të parëndësishme. Mirëpo, nëse mbledhjet prindërore ekzistojnë, ato duhet përsosur, e nëse nuk ekzistojnë, duhet organizuar, përgatitur me takt, me sinqeritet dhe me vullnet të mirë. Mbledhjet duhet ta përfshijnë tërë xhematin, sipas niveleve të mësim-besimit apo të punkteve të mësim-besi-

mit, respektivisht imami duhet të organizojë mbledhje varësisht nga mënyra e organizimit të xhematit të caktuar. Në ato mbledhje imami duhet t'i theksojë së pari pikat pozitive të nxënësve apo të prindërve, e pastaj pikat negative, duke pasur kujdes maksimal që mos të ofendohet palët "e sulmuara". Do të ishte e preferueshme që negativitetet të shqyrtohen me vetë palët e gabimeve të interesuara për përmirësime në hapësirë të veçantë. Mendojmë se lidhur me këtë temë duhet t'i kemi parasysh këshillat dhe veprimet e Muhammedit a. s..

3. Arsimimi i përgjithshëm dhe pedagogjik islam

Nevojat e shekullit XXI, rritja e vrullshme e shkencës dhe teknikës dhe dinamika e përshpejtuar jetësore, shtrojnë para faktorëve kompetentë për arsimim dhe edukim, në rastin konkret para imamit (dhe Bashkësisë Islame) dhe xhematlinjve-prindër, gjetjen e mënyrave dhe formave më frytdhënëse për arsimimin dhe edukimin e brezit të ardhshëm. Për bartjen e këtij misioni, para imamit, por edhe para xhematlinjve-prindër, imponohet përgatitja e përgjithshme kulturore, pedagogjike dhe psikologjike. Përgatitja e mirëfilltë mundëson marrjen dhe zbatimin e obligimeve në mënyrë të suksesshme dhe plotësimin e premtimeve dhe shpresave të vijuesve të mësim-besimit. Kjo formë e kontaktit sendërtohet nëpërmjet ligjëratave fetare të përgjithshme dhe të rastit (siç janë ligjëratat e netëve të mëdha, ligjëratat me rastin e fejesave, martesave, lindjeve, vdekjeve, ngjarjeve historike, ndërtimit të xhamive etj.), këshillimeve (vazeve) fetare, hutbeve të xhumave dhe bajrameve, tribunave, se-

minareve, sesioneve e simpoziumeve shkencore dhe të formave të tjera organizative: nëpërmjet medimeve të shkruara (gazetave, revistave dhe librave) dhe atyre elektronike (radiotelevizioneve dhe internetit), brenda dhe jashtë Bashkësisë Islame dhe brenda dhe jashtë kufijve, në gjuhën amtare dhe në gjuhë të huaja.

4. Organizimi i aksioneve të përbashkëta në xhemat

Këshillat e Bashkësisë Islame apo këshillat e xhemateve gjatë vitit organizojnë aksione të ndryshme brenda territorit të tyre. Këtu do të bënte pjesë aksioni për pastimin dhe mirëmbajtjen e ambienteve fetare dhe qytetare, ndërtimi i xhamive të reja, rindërtimet apo meremetimet e xhamive të vjetra, shënimi i jubileve të personaliteve fetare, shkencore dhe historike, të objekteve të rëndësishme, organizimi i zjareteve në xhematet e tjera, në këshillin vendor të Bashkësisë Islame, në Kryesinë e Bashkësisë Islame të Kosovës, në Medrese, në Fakultetin e Studimeve Islame dhe në qendrat e ndryshme në vend dhe jashtë etj.

Të gjitha këto aksione apo vizita, Bashkësia Islame apo imami i caktuar, duhet t'i përgatitin mirë. Nëse ndërtohet apo meremetohet një xhami e re, këshilli nismëtar duhet të jetë i sinqertë, transparent, i saktë dhe në çdo çast i gatshëm të ofrojë llogari.

Nëse vizitohet një qytet apo një objekt historik, organizatori duhet të përgatitë të dhëna të bollshme për vizitorët, t'i njoftojë ata historikisht dhe fetarisht për të ka-

luarën dhe domethënien e objektit të caktuar për ardhmërinë.

Xhemtlinjtë-prindër do të afrohen dhe do të ofrojnë më tepër nëse e gjejnë veten në këto aksione. Nëse e shohin vetveten brenda aksionit, ata do ta shtojnë angazhimin dhe përgjegjësinë për aktivitetin e caktuar dhe kështu do të rritet roli edukativo-arsimor i imamit në xhematin e tij.

5. Bibliotekat, sallat e leximit, lokalet për pushim, argëtim e rekreim

Edhe përkundër gjendjes së rëndë ekonomike në vendin tonë, në Bashkësisë Islame dhe në xhemat, çdo xhami duhet t'i marrë parasysh mundësitë materiale dhe hapësinore për vendosjen dhe aktivizimin e bibliotekës së xhamisë, sallës së leximit dhe ndonjë salleje për pushim dhe rekreim. Biblioteka duhet të pasurohet me të gjitha veprat e nevojshme për vizitorët e saj aktiv (ata që falen) dhe pasiv (ata që ende hamenden, por që bibliotekën e vizitojnë për qëllime të tjera).

Po ashtu, këshillat komunal islam pa vonesë duhet t'i konstitujnë bibliotekat publike për besimtarët dhe lexuesit e tjerë, në selinë e Këshillit BI, apo edhe në objekte të veçanta. Biblioteka duhet të pasurohet me literaturë të përgjithshme, por edhe me literaturë specialistike për nevojat e kuadrit fetar dhe të hulumtuesve të tjerë, me gazeta, revista informative dhe shkencore, me vjetar dhe publikime të tjera, dhe ato në gjuhë të rrethit ku jetojnë besimtarët. E njëjta vlen edhe për Bashkësinë Islame, e cila pa kurrfarë vonese duhet ta konstitujë një bib-

liotekë publike qendrore me të gjitha rregullat e bibliotekave universitare e kombëtare.

Këto biblioteka duhet të kenë hapësirë për biseda imam-xhematli dhe për imamët ndërmjet vete, pastaj duhet të ekzistojnë hapësira për debate shkencore, për shpjegime dhe ligjërata të kohëpaskohshme dhe për hulumtime shkencore, me teknikën bashkëkohore për punë: telefon, aparate për fotokopjim, mikrofilmim, internet etj.²⁰

6. Pjesëmarrja e xhematlinjve në fushat e tjera të jetës dhe të punës së xhematit

Bashkëpunimi ndërmjet imamit, Bashkësisë Islame dhe xhematlinjve nuk mund të shteret me format e propozuara. Ai duhet të pasurohet nga koha në kohë dhe nga vendi në vend. Ky bashkëpunim mund të pasurohet edhe nëpërmjet zgjedhjes në Këshillin e xhematit të xhamisë, zgjedhjes në Këshillin e Bashkësisë Islame dhe zgjedhjes në organet dhe institucionet e Bashkësisë Islame, në Këshillin e përgjithshëm të medreseve, të komisioneve të ndryshme të përkohshme, të qendrave islame në diasporë etj.

Në hartimin e planit të përgjithshëm për bashkëpunim ndërmjet imamit dhe xhematlinjve duhet të marrin pjesë përfaqësuesit e xhematlinjve, imami i xhamisë përkatëse dhe kryeimami i vendit përkatës. Në këtë duhet pasur parasysh këto pika:

²⁰ Si të shfrytëzohen mjetet audio-vizuele: Hisham Et-Talib, *Udhëzues përgatitor për punonjësit islamikë*, Shkup, 1419 h./1998, fq. 257.

- Në planin dhe programin vjetor të përfshihen të gjithë faktorët e rëndësishëm për bashkëpunim të suksesshëm ndërmjet imamit dhe xhematlinjve;

- Të gjitha format e bashkëpunimit t'i përshtaten nivelit intelektual dhe moshës së xhematlinjve dhe mundësive të tjera;

- Përmbajtja e punës së imamit dhe e xhematlinjve duhet t'u përshtatet kushteve konkrete të imamit dhe xhematlinjve, por kjo s'do të thotë se gjendja e dobët dhe kushtet e vështira për punë janë arsye për ta lënë aktivitetin. Edhe nga gjendja e rëndë mund të arrihen suksese, aq më tepër kur shpresa është kusht për çdo besimtar musliman.

Në këtë plan dhe program duhet të vlerësohen dhe miratohen edhe format e deritashme të pëlqyera dhe të miratuara nga xhematlinjtë. Sidomos duhet dhënë rëndësi atyre formave që deri tash i kanë zbuluar, analizuar dhe eliminuar problemet thelbësore edukativo-arsimore dhe problemet e tjera në mjedisin e caktuar.

Në kushtet e bashkëpunimit të konceptuar mirë, të planifikuar me shkathtësi dhe të sendërtuar me sukses ndërmjet imamit dhe xhematlinjve ka mundësi që besimtarëve t'u ofrohet ndihmë më e madhe dhe më konkrete në të kuptuarit e islamit. Në këtë aspekt ndihmon sigurimi i librave dhe doracakëve fetarë. Në tërë këtë angazhim duhet të përfillen parimet e pedagogjisë islame.

Nëse përfillen të gjitha çështjet e theksuara, roli dhe dinjiteti i imamit do të ngrihet, ai do të jetë më i respektuar në organet e Bashkësisë Islame dhe para qytetarëve, gjë që do ta obligojë imamin që në të ardhmen ta punojë edhe më me përkushtim. Po ashtu, nga ky transformim fitojnë edhe xhematlinjtë: ata e rrisin nivelin e tyre fetar dhe kulturor, i zgjidhin më lehtë problemet e përditshme fetare dhe edukativo-arsimore dhe kështu sigurojnë jetë më të lumtur në këtë dhe në botën tjetër.

VII. Literatura e konsultuar:

Për të fituar një dije solide dhe informacione me rëndësi nga kulturat e ndryshme botërore, rekomandojmë leximin e disa veprave:

1. Bellenger, Lionel, *Umijeće komuniciranja*, Sarajevë, 1992.
2. Carnegie, Dale, *Psihologija Uspjeha*, libri I, II, III, Zagreb, 1982.
3. Et-Talib, Hisham, *Udhëzues përgatitor për punonjësit islamikë*, Shkup, 1419 h./1998.
4. *Hadithe të zgjedhura të Pejgamberit alejbisselam*, (zgjedhi Jakup Memiq), Tetovë, 2003.
5. Ilić, Miloš, *Sociologija kulture i umjetnosti*, botimi VI, Beograd, 1980.
6. Jeken, Fethi, *Islamic Movement*.
7. *Kur'ani – Përkthim me komentim në gjuhën shqipe*, përkthimi nga Sherif Ahmeti, Medine.
8. *Kushtetuta e Bashkësisë Islame*, Prishtinë, 2002.
9. Salihspahić, Dzemal, *Saradnja džematlija i imama*, Sarajevë, 1983.

ISBN 998958169-X

9 789989 581694